

erica

DHR. LIBOT RIK

STATIONSTRAAT 36
3600 GENK

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE VAN DE WERKGROEP LIMBURGSE NATUURGIDSEN

dec 1989

Verantwoordelijke uitgever: T. Dreesen Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren
Afgifte: Postkantoor 3690 Bree

17 de jaargang nr 4
van de werkgroep
Limburgse Natuurgidsen

Lid van
Natuurbeschermingsactie
Limburg (NÄL)

Nationaal verbond
van Natuurbescherming

Redactie:

Annemie Verheyden
Naamse Steenweg 245
3800 St. Truiden
tel 011-884060

Mimi Mondelaers
Leeuwerikstraat 3
3890 Bree
Tel 011-462575

Gustaaf Van Damme
Betonweg 13
3747 Bilzen

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren
Tel 011-864354

Abonnementen:

150 fr te storten op
235-0010248-75
v/d Limburgse Natuurgidsen

Aan dit nummer werkte mee:

Annemie Verheyden, Mimi
Mondelaers, Edgard Stevens,
Gustaaf Van Damme, Yvon
Princen, Theo Dreesen

Ieder auteur is verant-
woordelijk voor zijn
artikel.

Verantwoordelijke uitgever:

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren

Vooraf dit ...	3
Dag, lieve mensen	3
Jaarvergadering	4
Achtergrondinformatie	5
Vormingsactiviteiten	7
Achteraf bekeken	7
Onder de loepe	10
Korte berichten	10
Hoekje voor de jeugd	13
Eigen uitgaven	15
Kruisende woorden	15

Mannetjesvaren

(Dryopteris filix-mas)

Mannetjesputter onder de kruiden
die het klaarspeelt de lintworm
met kop en staart te verdrijven;
waar de Zonnekoning voor uitgaf
18000 livres, een enorm kapitaal,
kun je nagaan hoe ze te keer gingen
die wormen in zijn vorstelijke aars.

En Frederik de Grote, de zuinige Prins,
die de titel van Hofrat en 200 Thaler
per jaar schonk aan een Zwitserse
apotheker voor dit mannetjesputtend
recept. Hoe lastig moet het geweest
zijn die jeukende wormen bij hem
en zijn Riesengardisten.

Het mannetjeszaad van de varen
is moeilijk te vinden, zeer kostbaar;
wie het bij zich draagt wordt onzichtbaar,
bij de varenzaaddrager gaat de duivel
in dienst, altijd klaar voor zijn wensen,
aldus Dodoneus, medisch hoogleraar
in de kunst van de kruiden te Leiden.

Lou Vleugelhof
'De tweede ronde'

Vooraf Dit

Het lijkt wel of we op een kruispunt in de wereldgeschiedenis staan. Sinds de tweede wereldoorlog zijn de veranderingen in ons oude Europa niet meer zo ingrijpend geweest. Met stijgende spanning en ontroering heb ik van op het puntje van mijn stoel de Berlijnse muur letterlijk zien afbrokkelen. Ongemeen boeiend wat er gebeurt: hier wordt geschiedenis geschreven. Het is alsof de oude zekerheden plots overhoop gegooid worden: aarzelend in moedertje Rusland, maar overtuigend in Polen, Hongarije, Oost-Duitsland, Tjecho-Slovakije, en zelfs nu in Bulgarije. Onze aardrijkskundige kennis wordt zwaar op de proef gesteld. Ik vind dat we in een bevoorrechte tijd leven om deze bepalende momenten in de geschiedenis van onze samenleving te mogen meemaken.

Is het u ook opgevallen dat milieu en ecologie een grote rol toebedeeld krijgen bij de omwentelingen? Het eerste wat de nieuwe Hongaarse regering besloot was een kruis maken over de plannen van een milieuonvriendelijke stuwdam op de Donau. Eigenlijk was het al de struikelsteen geweest van de vorige (kommunistische) regering. In Bulgarije is de eerste erkende oppositiepartij een ecologische groep en een van de eerste eisen in de nieuw Oost-Duitse samenleving is dat er dringend iets aan milieuherstel moet gedaan worden. Of: hoe het leefmilieu zijn rol opeist in de politiek...

Aan het einde een jaar-waar-nog-lang-over-gepraat-zal-worden, zijn er toch weer 45 mensen bijgevoegd aan de groep van Limburgse natuurgidsen, (waardoor er nu in Limburg exact 755 mensen dit diploma behaalden). Ik geloof dat we dit jaar het slagingspercent gevoelig hebben opgetrokken. Nog nooit was het percent afvallers gedurende de cursus zo laag. Dat is een pluim waard voor de begeleiders.

Nu deze lange zomer heeft plaats geruimd voor een prachtige herfst (met een enorm aanbod aan paddestoelen, soorten en hoeveelheden) en een beginnende heldere vrieswinter valt de aktiviteit bij onze gidsen zowat stil. Na de diplomering van de nieuwe gidsen komt de tijd voor wat huiselijkheid en wat winterslaap. Maar op 20 januari starten we het nieuwe werkjaar met de jaarvergadering. Het hoofdonderwerp van dit jaar is iets wat te maken heeft met onze persoonlijke betrokkenheid bij de milieuproblemen. Alle informatie vind je verder in dit nummer. Deze keer komt er echter geen speciale Erica om je aan de datum te helpen denken. NU noteren dus in je nieuwe agenda.

Blijft mij alleen uit naam van de redactie en van het bestuur van onze werkgroep aan allen de vrede en de vreugde van Kerstmis toe te wensen, en voor het nieuwe jaar een intense en deugddoende natuurbeleving, naast de vevulling van ieders privé verlangens.

T. Dreesen

Dag, Lieve mensen

Wanneer je deze Erica leest zijn we alweer menig gids der natuur rijker. Vergeet als verantwoordelijke in een vereniging zeker niet om deze nieuwe gidsen eens aan te spreken. Hun pas verworven capaciteiten moeten warm gehouden worden! Jullie zijn trouwens allemaal, ouwe rotten en groene groenen, zeer welkom op de jaarvergadering van 20 januari. Daar kunnen we elkaar al even wat beter leren kennen. Meer over de jaarvergadering vind je elders in dit blad.

Intussen waren er het voorbije jaar ook weer veel Limburgse natuurgidsen actief op allerlei fronten. Er zijn er tal die naast hun opvoedkundige begeleiding in ons natuurlijk milieu ook nog volop ijveren voor het hard maken van de bescherming ervan.

Er was de werkzame aanwezigheid op én voorbereiding van de Provinciale

Natuurdag in het Stramproyerbroek, de medewerking aan KAV-avonden over milieuvriendelijk huishouden. Er was het trouwe lidmaatschap aan Erica, de deelname aan verdere vorming van in Limburg tot in Zeeland, en er was solidariteit met de Werkgroep Hobokense Polder en het Beheerskomité Zammelsbroek. Er zijn zelfs gidsen, zoals Mimi Mondelaers, die door het behalen van een 3de prijs in een Beneluxwedstrijd in het nieuws kwamen.

Dan heb ik nog een dringende vraag aan jullie: is het mogelijk mij nogmaals de voor '90 geplande publieke wandelingen toe te sturen? Ze belanden dan gezamenlijk bij de media, want het is toch uiteindelijk de bedoeling vooral de natuur-leken en niet-overtuigden wat wijsheid mee te geven uit moeder natuurs' grote leerboek, nietwaar?

Hiermee wensen wij jullie allemaal nog een prettig begin van de winter en alle genietingen van dit seizoen!

Annemie

BIJDRAGE ERICA 1990

HET IS WEER ZO LAAT. HET IS AMBETANT, WE WETEN HET. MAAR IN DEZE ERICA ZIT WEER EEN STORTINGSFORMULIER. KOKEN KOST NU EENMAAL GELD. HOEWEL VOOR NATUURGIDSEN DE BIJDRAGE IN PRINCIEPE VRIJ IS, DURVEN WE TOCH OP 150 FR HOPEN. DAARMEE ZIJN ZOWAT DE KOSTEN VOOR EEN GANS JAAR ERICA GEDEKT. MOEST ER IETS VAN OVERSCHIETEN DAN VINDT ONZE WERKGROEP DAAR WEL EEN GROENE BESTEMMING VOOR. ECHT DOEN, NU!

Vormingsactiviteiten

Jaarvergadering 20 januari 1990

PROGRAMMA

- 10.00 uur Samenkomst aan de manège van het Rijkssportcentrum aan Kattevenia te Genk.
Keuze uit:
- deugdoende wandeling door de bossen van Kattevenia
- kennismaken met natuur-educatieve werking in en rond heempark
Leiding: Willy, René, Marcel.
- 12.30 uur Middagmaal in zaal van Kattevenia.
Picnic meebrengen is niet nodig. Voor 50 luizige frankskens maak je kennis met Annie's onvergelijkbare soep (de zogenaamde 'Notensoep'). Voor brood en wat daar bijhoort zorgt Liliane.
- 14.00 uur Eigenlijke jaarvergadering
- Welkom en activiteitenverslag 1989
- Vormingsactiviteiten 1990
- Milieuvriendelijk in eigen gezin
groepsgesprek onder leiding van Paul Denis
- 16.00 uur Kempens vieruurtje met tijdens en achteraf uitgebreide gelegenheid tot verdere kennismaking en leuteren.

Achtergrondinformatie bij de jaarvergadering

Kattevenia Genk

De voormiddag- en namiddagactiviteiten van de jaarvergadering 1990 vinden plaats in de bosrijke streek oostwaarts van Genk gelegen. Een wandeling door Kattevennen voert ons over het Kempens Plateau, waarvan de grote lijnen in de ijstijden door de Maas werden getekend. Ze bracht grof zand, grind en keien aan en zette ze in de Kempense vlakte af. Later werd dit gebied door de werking van inwendige aardkrachten tot op het huidige niveau opgeheven.

De benaming Kattevennen herinnert aan het Engelse 'cattle', wat 'vee' betekent, en aan de vroegere vennen, die typerend waren voor de Kempense heidegebieden. In de Kattevennen hoedde een herder de gemeenschappelijke kudde, d.w.z. alle schapen van het dorp.

Vennen zijn komvormige vijvertjes met stilstaand water. Het voedselarme en zure karakter van de vennen zorgt voor de typische planten en dieren. Mettertijd zijn er echter heel wat vennen verdwenen. De vervuiling en het voedselrijk worden van het water en ook het doorbreken van de laag ijzer-zandsteen, die het water belet dieper door te dringen, zijn hier niet vreemd aan.

Het domein Kattevennen bestaat vandaag de dag voor het grootste deel uit naaldbossen. In het begin van de 17de eeuw nam in onze streken de kleinschalige bosbouw aan de rand van de heidevlakten een aanvang. Alleen naaldbomen bleken geschikt voor bosteelt op de arme, zandige bodem. Hiermee begon de invoer van de grove den.

Deze eerste voorzichtige aanplantingen waren nadien de aanzet van veel grotere bebossingen. In 1847 kwam er immers een wet die de bebossing van 'woeste gronden' (= de heide) beval. Omstreeks 1875 zorgde het gebruik van kunstmest voor de grote omwenteling in de landbouw. Vermits schapen (mest) en daarbij dus ook de heide niet meer nodig waren, werden grote heidevlakten bebost. Daarenboven kwam later de grote vraag naar hout, vooral voor de mijnbouw. De bosbouw moest er dus op gericht zijn zo vlug mogelijk het nodige mijnhout te produceren.

De massale dennenaanplantingen kwamen de vruchtbaarheid van de zandgrond zeker niet ten goede. Dennenaalden verzuren de bodem en andere plantensoorten krijgen maar weinig kans meer. Een vermindering van plantensoorten heeft een verarming aan diersoorten tot gevolg. Wel profiteren eekhoorn, kruisbek en ree van deze monokultuur.

Naast de naaldbossen treffen we in het domein Kattevennen nog enkele typische stukjes 'Kempens bos' aan. Niet meer beheerde heide werd gekoloniseerd door bomen en struiken, tot er uiteindelijk een bos gevormd werd. Zo'n Kempens bos bestaat hoofdzakelijk uit eik en berk, met een ondergroei van lijsterbes, sporkehout, hulst, bosbes, kamperfoelie en adelaarsvaren.

Dank zij een beheersinitiatief, dat hier eerder genomen werd, groeit op sommige plaatsen nog de jeneverbes. In ons land is ze integraal beschermd, omdat ze zo zeldzaam is. Ze is niet bestand tegen overwoekering, vooral door eik en berk, en ook niet tegen het optreden van de mens, die de 'wilde' struik zo graag naar zijn eigen tuin verplant.

Op vrijwel onbetreden plekjes groeit hier een andere, geheel beschermde plant: de rode dopheide. Deze heidesoort, die de voorkeur geeft aan een droge standplaats, is in onze streken zeldzaam. Ze bereikt hier ongeveer haar noordelijkste verspreiding.

Nadrukkelijk aanwezig is natuurlijk de struikheide. Uitgestrekte vlakten hiervan vormden bijna 1000 jaren lang het evenwicht tussen de landbouwer en zijn omgeving. Zij vormden het weiland van zijn schapen. Daartussen had hij zijn akkertjes liggen waarop met hard labuur wat rogge, haver, boekweit, raapzaad en wat groenten gewonnen werden.

Ook de houtwallen zijn er nog als getuigen uit een verre verleden. Ze beschermden de akkers tegen wind en vee, en leverden de boer het noodzakelijke geriefhout. Schaalvergroting zorgde er intussen voor dat een groot deel van deze houtwallen opgeruimd werden. Zou de distelvink zich nog de oude houtwal herinneren?

Naast de (geïnteresseerde) wandelaars maken ook ruiter en paard veelvuldig gebruik van de paden en wegen in het bos. Op sommige plaatsen werd een vast parcours met hindernissen voor hen aangelegd.

Wandelen in Kattevennen is niet alleen oog krijgen voor het landschap, maar ook het leren begrijpen van de mens die er in leefde en het naar eigen behoefte omvormde.

Een informatiebrochure bestaat er ook: "Wandelen in Heempark en Kattevennen", in 1989 opgesteld door Diana Roncada en Gustaaf Van Damme.

GVD

Thema Jaarvergadering Milieuvriendelijk in het Gezin

Als thema voor de jaarvergadering opteerde de werkgroep voor een onderwerp dat ieder van ons eigenlijk nauw aan het hart moest liggen: milieuvriendelijk zijn in eigen kleine kring. Onze vriend Paul Denis verzorgt sinds enige tijd een soort nadenkavonden voor de KAV die van dit onderwerp zijn jaarthema maakte. Het bestuur van onze werkgroep oordeelde het goed en nuttig om ook dit thema voor onszelf eens uit te diepen. "Het is goed in eigen hert te kijken..."

Als men rondom zich kijkt op een wandeling dan worden we vaak gekonfronteerd met sluikestorten, met smerige beken en riviertjes, met overdadig gebruik van sproeistoffen. Al te gauw wordt dan een beschuldigende vinger naar de 'anderen' gestoken. Samen met Paul Denis gaan we trachten te ontdekken of we zelf wel zo onschuldig zijn.

Enkele behandelde punten:

- wat loopt er mis en wat kan daar aan veranderd worden
- recyclage en gesorteerde huisvuilophaling
- wat gebeurt er met onze afval?
- waar haal ik mijn afval?
- kopen we soms meer afval dan produkt?

De bedoeling is dat we ons bewust worden dat de mindere kwaliteit van ons leefmilieu niet alleen zaak is van de industrie, van de landbouwer of het verkeer, maar zeker ook van Jan Modaal, van iedereen dus.

Daar Paul deze keer voor een deskundig en gemotiveerd publiek spreekt, wordt iedereen uitgenodigd eens bewust rondom zich te kijken en te registreren of onze eigen leefgewoonte wel zo milieuvriendelijk is. Aansluitend daarbij zou men eens moeten nadenken welke kleine tips er kunnen gegeven worden voor een milieubewuster leven. Op de jaarvergadering hopen we hierdoor een brede waaier aan milieuvriendelijke informatie te verzamelen, die we samen zullen bespreken.

Vergeet hen niet ...

In deze wintermaanden hebben onze gevederde vrienden het moeilijk. Ieder rechtgeaarde natuurvriend zorgt dan ook voor een gekontroleerde voedertafel. Maar voor de vogels zou het zeker zo nuttig zijn als we de afgefallen bladeren onder bomen en struiken niet zouden opruimen voor de winter. Daar vinden ze méér en natuurlijker voedsel.

Vormingactiviteiten

Watervogels op de Grindgaten

De maankraters die de grindbaggers in het Maaslandse landschap achterlieten zijn voor de meeste natuurliefhebbers een permanente kiezelschoen. Het zijn meestal troosteloze waterplassen die achterblijven, die enkel aan de surfers en zeilers enig soelaas bieden. Door de steile wanden van de afgravingen en de onvruchtbare kiezeloevers heeft de natuur het verdomd moeilijk om iets van de geslagen wonden te helen.

Maar enkele maanden per jaar bieden deze uitgestrekte plassen toch iets speciaals voor de natuurminnaar. Als het in 't noorden voldoende wintert zakken er enkele duizenden watervogels af naar de plassen langs de Maas die dan door de horden zeilers en surfers verlaten zijn.

Het aantal soorten zwemvogels dat men hier in een goede winter kan waarnemen kan bijna wedijveren met wat Zeeland te bieden heeft. Zwanen, ganzen, futen, brilduikers, kuif- en andere eenden zijn er altijd wel, maar ook nonnetjes, zeeëenden, zaagbekken, aalscholvers en duikers zijn geen uitzondering. De aantallen per soort liggen natuurlijk lager dan in Zeeland.

Op zondag 4 februari zullen enkele gidsen van Wielewaal Zuid-Limburg ons in het gebied rondleiden. We komen samen op de markt in Maaseik om 8.45 uur. Meebrengen: vogelgids, verrekijker, laarzen. Einde om 12 uur.

zondag
4 februari
Grindgaten a/d Maas
Markt Maaseik
8.45 u

Sporen in de natuur

Deze wintertijd is het geschikte moment voor iets speciaals, namelijk er op uit trekken en te zoeken achter sporen die dieren achterlaten. Hopelijk kan dit in de sneeuw, maar ook zonder witte vacht kan men in de natuur voldoende sporen vinden. Welke vogel heeft daar gelopen, is dit de afdruk van een vos, een ree of? Wie heeft daar geknaagd aan een stuk hout? Van wie is die braakbal of van wie zijn die uitwerpselen? Deze en nog meer vragen gaan we trachten op te lossen met tevens een alziend oog voor de gehele natuur in zijn winterslaap.

Onze gids is Jos Ramaekers. We komen samen op zondag 25 februari 1990 om 9 uur aan de sluis van het Albertkanaal te Diepenbeek. Deze is het best te bereiken via de N702, de vierbaansweg Hasselt - Genk die even ten zuiden van het Albertkanaal hier evenwijdig mee loopt.

Meebrengen: sporengids, laarzen, kijker. Einde rond 12 uur.

zondag
25 februari
Sporen i/d natuur
Sluis Diepenbeek
9 uur

Achteraf Bekeken

Nationale Natuurbeschermingsdag 17 sept 88

Onder prachtig weer, doch met een lage opkomst (oubollige formule, povere reclamecampagne) vond dit jaar de Natuurbeschermingsdag plaats in Vloesberg. (Waals heuvelland = voortzetting Vlaamse Ardennen.)

Vloesberg vind je wanneer je over Halle en Edingen naar Ronse rijdt. In de voormiddag was er een wandeling met als vertrekcentrum de school van Vloesberg. De wandeling was buitengewoon boeiend voor deze Limburger, door de confrontatie met een stevig aan de mens aangepast landschap (akkerbouw, villa's, verharde wegen) waar zelfs in september het sterk met Limburg verschillend floristisch karakter merkbaar was.

Gedurende deze wandeling werden we gewezen op de afwisseling doordringbare

/ondoordringbare lagen (dit vaak verscheidene keren opeenvolgend). Dit was te merken aan verdwijnende grachten, plassen en bronnen ten allen kant. Eveneens opvallend was de aparte, knusse bouwstijl van het gehucht waar we doortrokken.

Opvallende planten waren: moerasdroogbloem, dubbelkelk, witte knopherik, grote klis en zwaluwtong langs de akkerkant. Spekwortel (een maniok- (cassave) achtige) vindt hier nagenoeg zijn noordelijkste verspreiding. Een klein vuurvlindertje werd waargenomen. Opvallend was eveneens dat de inboorlingen blijkbaar geen sleedoorn of braambes lustten, wat mij niet rouwig stemde. Het tegendeel riskeert.

Na de officiële pick-nick (2 uren is danig lang!) waren er voldoende toespraken (waaruit ik het volgende onthield):

* De vorige Natuurbeschermingsdag in het Zoniënwoud heeft goed gevolg gehad bij de overheid.

* Strijdpunten waren ditmaal:

- een natuurpark in en bescherming van het Waalse heuvellandschap in het Henegouwse deel, grenzend aan de Vlaamse Ardennen.
- Een degelijke bescherming van de Vlaamse Ardennen onder een andere vorm vermits in Vlaanderen geen natuurpark-decreet bestaat, echter wel allerlei andere mogelijkheden die een degelijk natuurbehoud mogelijk maken.
- Stopzetting en actief en doortastend optreden tegen de aanleg van een golfterrein in Waver.
- Respect voor de gewestplannen.

Na de toespraken hadden we de keuze tussen:

- Het Wolven- of Levierenbos
- Het dorp met de oude ambachten
- Het Brakelbos en de Pottelberg.

Dit was op een erbarmelijke wijze georganiseerd. Over het Wolvenbos werd zeer geheimzinnig gedaan (juist ... dit prikkelde de nieuwsgierigheid van dit menneke). Uiteindelijk bleek dat dit zo was omwille van de paranoïde en wallingantische houding van de boswachters.

Deze geheimzinnigheid had een start tot gevolg, de 24 uren van Le Mans waardig (een natuurbeschermingsdag niet). Dit ging gepaard met omzwervingen die de ongelukkige, niet over een zevende zintuig beschikkende (het zesde heb ik uiteraard ook) uit de verkeerde richting (Vlaanderen) komende natuurbeschermers (waaronder H. Franckx, lachen of huilen?) zich moesten getroosten. De aanduiding en de ligging van het gebeuren was niet veel beter dan de aankondigingen. Het lijkt alsof op een natuurbeschermingsdag onzinnig energieverbruik, zure regen en individueel vervoer eerder aangemoedigd dan afgeremd worden. Dit kan de bedoeling niet zijn, vermoed ik in mijn jeugdige naiviteit.

Het Wolvenbos zelf: dit wordt als een productiebos beheerd of wat dacht u. Het heeft serieus geleden onder W.O. II, door Duitsers en Canadezen. Het bleek een tempel van stilte. De kruidlaag is immens en het bewijs van de amfibieënrijkdom in een prachtige sleuf of poel vol met vinpoot- en alpenwatersalamanders werd er geleverd, zelfs na dit uitzonderlijk droge en warme jaar.

Het bos bevat zeer veel beuken van verschillende hoogte. (Hier streeft het beheer naar). Of dit de juiste boom is voor deze arme ondergrond kan betwijfeld worden. Het bos bevat ook een zeer rijke kruidlaag en een verbazingwekkende diversiteit aan paddestoelen.

Door het mooie weer, de boeiende omgeving en de steeds interessante kontakten was dit een boeiende natuurbeschermingsdag. Of een slecht georganiseerd onderonsje van zwaar overtuigden het doel is van een natuurbeschermingsdag valt evenwel te betwijfelen. Duimen voor, en vooral meewerken aan een doelgerichter bewijs van het bestaan van een Belgische milieubeweging is de opdracht voor de volgende jaren.

Fietsstocht 12 augustus 89

Met 7 stoere fiets(t)ers werd gestart aan de kerk van Kortesseem (11de eeuw). Langs een verkavelingsweg was er een eerste stopplaats. Er waren nogal wat akkeronkruiden te zien, waaronder het akkerviooltje en de zeldzamer wordende akkermelkdistel.

Wat tot dan toe vlakke weg kon genoemd worden, veranderde erg bij het binnenrijden van Gors-op-Leeuw. We kregen enkele nijldige hellinkjes te slikken. Bijzonder aan dit dorp zijn de vier kastelen, waarvan we er twee aandeden. Ook viel ons de antieke dorpspomp op.

Van hieruit reden we naar Zammelen, mooi gelegen aan de Mombeek, waarvoor er plannen bestaan om het gehele dorp te klasseren. Via enkele dorpjes belandden we aan de kluis van Vrijhern, waar we in het park onze boterhammetjes aanspraken.

Verder ging het door de velden naar het kasteel van Hardelingen, fraai gelegen tegen een hellingbos. Verder weer kleine dorpjes, gehuchtjes en kastelen, tot we iets buiten Vliermaalroot stootten op iets wat men een rariteit kan noemen, namelijk een bloemrijke wegberm. Een ruwe schatting leverde zo'n 150 plantensoorten op.

Voldaan, maar een beetje moe in de benen, raakten we terug in Kortesseem.

Paddestoelen 8 oktober 89

Volgens de laatste indeling van de levende biologie telt deze nu 5 rijken. Naast de planten en dieren zijn er de Moneren (met o.a. de bacteriën), de Protisten (o.a. eencelligen) en de zwammen. Over deze laatsten ging onze vormingsactiviteit te Hengelhoef. Met 26 paddestoelkenners (?) trokken we aldaar de bossen in. Onze gids was Luc Lenaers, een échte kenner.

We kregen er al dadelijk een aantal voorgeschoteld, o.a. doolhofzwam en panteramaniet. Dit waren de eersten van in totaal 108 soorten die we zouden kunnen determineren. (Hierbij dienen nog een 12-tal geteld die niet meteen op naam konden gebracht worden.)

Langs een weg stonden de zeldzame sombere en roodstelige fluweelboleet, iets verder tussen de bomen o.a. peperboleet (*boletus piperatus*), zwartpurperen russula (*russula atropurpurea*) en de krulzoom (*paxillus involutus*). Op een dood stuk hout was een slijmzwam te zien, volgens Luc een speciaal geval, want deze kan zich verplaatsen. Verder in het bos vonden we als voornaamste soorten: helmmycena, te kennen aan de dwarsverbindingen tussen de plaatjes, breedplaatstreephoed (*collybia platyphylla*), kastanjeboleet (*boletus badius*).

Verscheidene korstzwammen kregen we ook te zien: op loofhout de rimpelende korstzwam, op eik de eikebloedzwam en op naaldhout de dennebloedzwam. Wat stonk er? Jawel, de stinkzwam. Behalve het gewone elfenbankje stond er ook het fopelfenbankje, dat aan de onderzijde geen gaatjes maar plaatjes heeft.

In een naaldbos werd na zoekwerk de paardehaartaailing gevonden. In een beukenbos noteerden we als voornaamsten: de zeer zeldzame anijshoutzwam, vaalhoed en enkele parasolzwammen. Tenslotte deden we nog een jong naaldbos aan wat ons enkele speciale gevallen en wat rare namen opleverde: blauwe kaaszwam, slijmerige spijkerzwam, rupsendoder, pagemantel, mosklokje, haze-pootje, boompuist en schorsbreker.

N.B. Uit de meer dan 100 soorten zijn hierboven slechts de voor mij belangrijkste vermeld, waarvan slechts enkele met de Latijnse naam. De naamgeving komt uit het boek: 'Praktisch handboek paddestoelen' van Giuseppe Pace.

Beneluxprijs Natuur en Milieu-educatie

Zoals in vorige Erica gemeld was er ook dit jaar een van onze leden, een bestuurslid van de werkgroep, die weer internationaal gelauwerd werd voor een publikatie op milieu-educatief gebied. We beloofden ook daar in dit nummer even wat uitgebreider op terug te komen.

De scriptie "Exploratie: het bos en zijn omgeving, een levend leefboek" van Mimi Mondelaers uit Bree werd onderscheiden met de derde plaats in de Benelux-prijs Natuur- en Milieu-educatie. Bij de uitreiking van deze prijs op 26 april 1989 in het milieu- en educatiecentrum van Eindhoven, prees de voorzitter van de jury het veelzijdige werk en apprecieerde hij het goede evenwicht tussen het educatieve aspect en de aandacht voor de milieuproblemen.

Dit bekroonde werk bevat een tiental exploraties, o.a. een bosexploratie, een geologische exploratie, bomenexploratie, milieuexploraties, bv. afval en zure neerslag...

Om het werk te situeren nemen we een deel over van haar inleiding, waarin de intenties ervan duidelijk naar voren komen.

Het doelpubliek, de jongeren tussen 12 en 14 jaar verlangen naar echtheid. De vrije natuur is een gedroomd milieu om hen in contact te brengen met het ongekunstelde, het levensechte. Ze willen ook zoveel mogelijk zelf handelen, relaties en structuren ontdekken. Bij zelfactiviteit denken ze na over hetgeen ze doen, ze komen tot een doorleefd en doorvoeld contact met de natuur die ze moeten leren waarderen en eerbiedigen. Zo komt er een bewustvormingsproces op gang dat hen aanzet tot participatie.

Voor de jongeren uit het secundair onderwijs is het belangrijk dat ze hun eigen omgeving leren waarnemen, bewonderen en beoordelen. Om dit te realiseren is het noodzakelijk om aan natuurexploratie te doen, waarbij ze dingen moeten observeren, vergelijken en leren hun gedrag aan te passen aan de omstandigheden.

De opdrachten en teksten die ze meekrijgen als ze de natuur intrekken, zijn een uitnodiging om de natuur te leren kennen in heel haar verscheidenheid. Door vele natuurexploraties uit te voeren komen de jongeren tot de overtuiging dat aan de verloedering van het milieu een einde moet komen en dat waardevolle landschappen voor de toekomst veilig moet gesteld worden.

Verscheidene exploraties situeren zich in het Limburgse natuurgebied 'Het Itterdal' met zijn bossen en beekvalleien. Ze zijn echter zo opgevat dat ze ook zeer eenvoudig aanpasbaar zijn aan andere natuurgebieden en zo bruikbaar zijn in de school.

Wie geïnteresseerd is in dit werk kan contact opnemen met Mimi Mondelaers. Adres en telefoon vind je op de binnenomslag van deze Erica.

In 't Kort

*** PNC ReKem

Op deze plaats hebben we reeds vaak de programma's van het Provinciaal Natuurcentrum te ReKem voorgesteld. Blijkt nu dat deze ekologische dagprojecten op een ruime belangstelling mogen rekenen.

Sinds een viertal jaren biedt het PNC werkexcursies aan in Limburgse natuurgebieden en landschappen. Onlangs werd de 250ste groep ontvangen, waarbij het totaal aantal deelnemers tevens op ongeveer 5000 komt. Meestal gaat het om jongeren, die in schoolverband (soms ook verenigingen), onder leiding van een bioloog of geograaf, de kans krijgen de natuur te observeren, en op die manier inzicht te krijgen in ecologische processen. Tijdens een kleine feestelijkheid werd de bewuste deelnemersgroep ontvangen door de heer R. Stevaert, verantwoordelijk Gedeputeerde voor milieubeleid.

*** Ongeval op Wandeling

Een van onze leden had op zijn wandeling onlangs een ernstig ongeval: bij het oversteken van een beek kwam een der deelnemers ten val met een open beenbreuk als gevolg. Op zo'n moment zit je natuurlijk serieus in de problemen en dan blijkt ook hoe nuttig het kan zijn om een opleiding gehad te hebben als Rode-Kruis helper. Het kan natuurlijk niet dat deze opleiding mee ingebouwd wordt in onze natuurgidsencursus, maar het wijst er wel op hoe belangrijk het is zijn wandeling veilig te plannen.

Overigens bleek vorig jaar uit een navraag bij een grote verzekeringsmaatschappij dat de gids nooit persoonlijk aansprakelijk kan gesteld worden bij een ongeval en dat de familiale verzekering de eventuele schade aan derde dekt. Daarbij werd toen ook gezegd dat elke deelnemer aan een wandeling verondersteld wordt de mogelijke gevaren te kennen en dat hij vrij is daarvoor een persoonlijke ongevallenverzekering af te sluiten.

*** De Rattenvangers van Hamelen

Sinds onlangs het vangen van muskusratten van het ministerie van landbouw overging naar een privé firma, vindt men langs onze waterlopen de mooiste voorbeelden hoe het vooral niet moet. Door sommige van onze mensen werden ganse emmers vergif verzameld: een blauwe substantie in vet gesmolten, soms in een potje, gebruikt als lokaas voor de rioolrat, en losse rode korrels, lijkend op stukjes appel, gebruikt tegen de muskusrat. Alhoewel wettelijk, naar het schijnt, daar geen vinger tussen te krijgen is hebben wij toch onze vragen bij deze onzorgvuldige en niet-selektieve manier van werken.

NAL verzamelt alle vaststellingen die op dit gebied gedaan worden. Zij willen met dit materiaal voldoende kabaal maken om de rattenbestrijding in aanvaardbare banen te leiden. Wij doen dan ook een oproep om alle bevindingen hieromtrent aan het NAL secretariaat door te geven.

*** Bosmuseum Tessengerlo

Door de mensen van de Werkgroep Ekologie van Tessengerlo wordt op het ogenblik met man en macht geprobeerd het oude bosmuseum te vervangen door een nieuwe, meer functionele structuur. Dat men daarbij onvermijdelijk stuit op financiële opdooffers is haast vanzelfsprekend, ondanks de steun van gemeente en prive-instellingen. Daar de doelstellingen van dit initiatief volkomen overeenstemmen met de educatieve opdracht van de natuurgidsen, werd ook door onze werkgroep een (bescheiden) geldelijke bijdrage geleverd. Wie toevallig nog een doel zoekt voor een teveel aan duiten, weet meteen dan ook waar hij daarmee terecht kan.

*** Provinciale Natuurdag 1990

Het staat intussen al vast dat de provinciale natuurdag volgend jaar doorgaat in Genk op zondag 2 september, samen met de heemparkfeesten. Voeg daarbij nog dat de werkgroep van de Limburgse natuurgidsen haar 20 jaar bestaan viert en dat het C.V.N. 25 jaren bestaat. Reden genoeg dus om er een degelijke plechtigheid van te maken. Door onze werkgroep zal getracht worden er een degelijk geheel van te maken waarin de natuur-educatie het hoofdthema zal vormen. Je hoort hier alleszins nog van gedurende de komende maanden.

*** BRT Teletekst

Uit de krant plukte Annemie het bericht de BRT Teletekst met een nieuwe rubriek start. Op pagina 636 vind je voortaan 'Rare vogels' waarvoor de informatie tweemaal per week, op maandag en vrijdag, geleverd wordt door de

Vlaamse Avifauna Commissie (Vlavico). Toevallig werd in het vorig nummer van Erica door deze zelfde vereniging een oproep gedaan voor medewerking bij de vogeltellingen. Moest je daar nog interesse voor hebben graaf dan je vorige Erica nog even op, of bel gewoon naar Vlavico te Achel 011/64 80 79.

☛☛☛ Een potje voor Liliane

Onze oproep voor allerlei potjes in vorig nummer had toch wel enig succes. De voorraad voor het winkeltje kon weer aangevuld worden. Maar Liliane heeft nog méér nodig: deze keer kleine potjes mét deksel om ik weet niet wat in op te bergen. Heb je er zo een reeks staan, niet aarzelen, doe ze haar kado, begraaf haar onder de potjes.

VORMING in 1990

4 feb	Vogels aan de Maaskant
25 feb	Sporen in de natuur
8 apr	Hiacinten aan het meer van Virelles
29 apr	Geologie in Limburg
13 mei	Vroege vogels
20 mei	Zeggen
10 jun	Geuldal en orchideeën
8 jul	Kalkflora
12 aug	Vlinders en insecten
2 sep	Limburgse natuurdag
sep	Nationale natuurbeschermingsdag
7 okt	Paddestoelen

VOLGENDE CURSUS NATUURGIDS

REEDS OP 3 FEBRUARI 1990 TE 9 UUR BEGINT DE VOLGENDE CURSUS IN LANAKEN IN HET CULTUREEL CENTRUM. GELIEVE UW VRIENDEN, KENNISSEN EN ALLE GEÏNTERESSEERDEN VAN DIT HEUGLIJKE FEIT OP DE HOOGTE TE BRENGEN. VOORAL AAN DE MAASKANT IS ER DRINGEND BEHOEFTE AAN GOED OPGELEIDE MILIEUMENSEN.

HET LAATSTE HOEKJE

Met deze vierde Erica van 1989 valt het laatste nummer van de 17de jaargang in de bus, een gelegenheid, vind ik, om sommige mensen eens uitbundig te danken voor hun inzet voor onze werkgroep. Daar is bijvoorbeeld Edgard, stil en onopvallend, die telkens weer een programma voor vorming in elkaar steekt, er altijd aanwezig is en er het verslag van maakt, en daarenboven voor elke Erica een kruiswoordraadsel opstelt. Daar is het trio Hugo, Liliane en André, die de cursus op poten zetten, begeleiden en op peil houden. Daar waren Marcel en Marcel die zaterdag na zaterdag de praktische kant van de cursus verzorgden. Daar is Cyriel die onze werkgroep in Antwerpen verdedigt, daar zijn Annemie en Cécile die het papierengehaspel en de finances van de werkgroep in de gaten houden. Daar zijn alle andere mensen van onze werkgroep, allemaal heel vriendelijk bedankt. Bedankt ook alle mensen die me telkens weer hielpen om deze Erica tijdig klaar te krijgen, geen namen deze keer, maar vreselijk bedankt allemaal. Aan allen graag mijn persoonlijke wensen voor een gezond en gelukkig 1990.

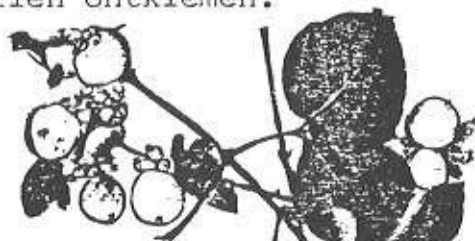
Theo Dreesen

3. BREEK EEN BES MIDDENDOOR .

Zie je de pitten ? Van de bessen verteert het vruchtvlees wel in de vogelmaag, maar de harde zaadjes gaan onbeschadigd door het darmkanaal. Zij worden op een andere plaats weer uitgeworpen. Zo is er kans dat ze de volgende lente zullen ontkiemen.

4. ZOEK OOK EVEN DE SNEEUWBES.

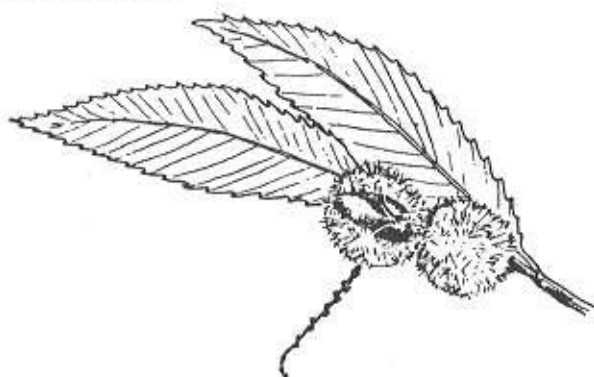
Pluk er eens een van en nijp ze plat. Je hoort dan een knalletje als de lucht uit de bes ontsnapt. Die bessen zijn voor ons niet eetbaar. Lijsters lusten ze wel.

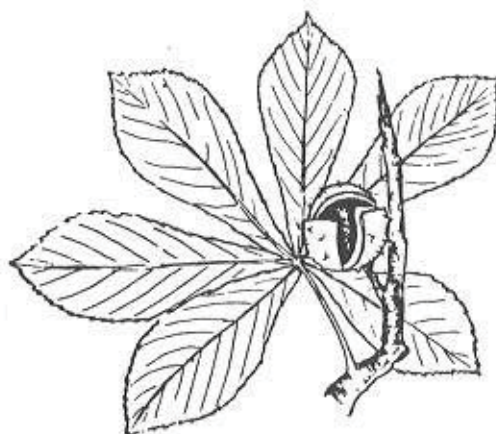
D. SOMMIGE VRUCHTEN ZITTEN IN EEN STEVIG OMHULSEL OM TE VOORKOMEN DAT ZE OPGEGETEN WORDEN.

Dit stevig omhulsel zal zich pas openen als de omstandigheden voor het ontkiemen en opgroeien van het zaad gunstig zijn. Zoek ook het kiempje.

OPDRACHTEN .

Twijg met vrucht van de tamme kastanje

Twijg en vrucht van de witte paardekastanje

1. ZOEK DE VRUCHT VAN DE PAARDEKASTANJE OF DE VRUCHT VAN DE TAMME KASTANJE .

Wellicht vind je onder de boom de stekelige groen bolster, die de vrucht beschermt. Hierin vind je een glanzende mahoniekleurige vrucht.

ROND DE EIK VIND JE EIKELS . ZOEK ER ENKELE .

ZOMER-
EIK

AMERIKAANSE
EIK

Peuter de zaadhuid weg en druk zijdelings en schuin op de inhoud. Die valt in twee zaadlobben uiteen. De eik is een twee zaadlobbige plant. Zie je ook het kleine kiempje ? Waar komen de eikels terecht ? Vlaamse gaaien en eekhoorntjes leggen voorraden eikels aan voor de voedselarme winter. Soms vergeten ze de voorraadplek en zo kiemen daar de eikels. Zo gebeurt dat ook met de beukenootjes. Zoek ze eens.

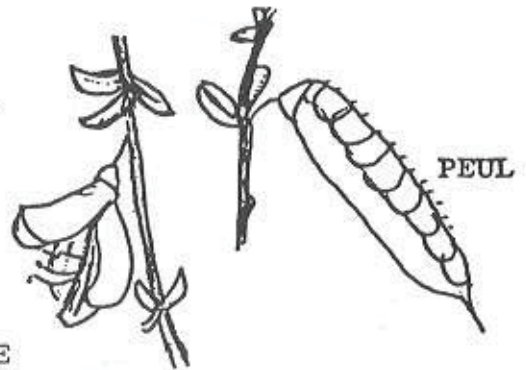
E. IN HET NAJAAR VORMT ER ZICH ZAAD AAN DE PLANTEN.

Je weet nog wel dat voordat een plant vruchten heeft er eerst bloemen aanzitten. Als de zaden onmiddellijk naast de plant zouden vallen, zouden ze niet voldoende ruimte hebben om te ontkiemen.

OPDRACHTEN .

1. ZOEK PLANTEN OP WAARVAN DE ZADEN WEGSCHIETEN.

Neem een rijpe peul van de BREM . Druk er even op, en ze springt open. Zie je dat de zaadjes met de scherpe kant naar voren door de lucht vliegen ? Daardoor kunnen ze een grotere afstand afleggen. Bij droog weer gebeurt dat van zelf en de peulen krullen dan ook om, zodat de zaden dan ook meters verder terecht komen. Bij viooltjes en bij springzaad gebeurt dat ook.

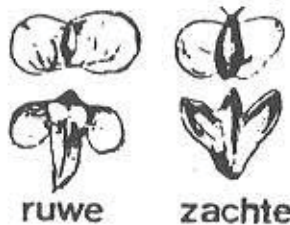
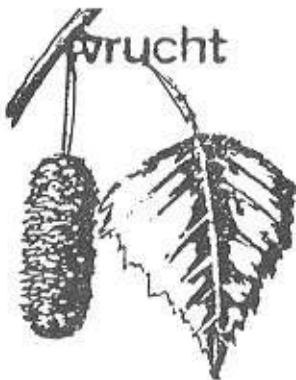
2. SOMMIGE PLANTEN HEBBEN PLUIZIGE ZADEN.

Zoek ze op. Een populier kan 2 800 000 zaden voortbrengen. Deze zaden zitten in een pluiz. Droog pluiz heeft wel kans om kilometers ver te worden meegenomen. In de omgeving van populieren vind je wollige vlokjes. Ook de wilg en de distels hebben pluiz.

3. GA OP ZOEK NAAR GEVLEUGELDE ZADEN.

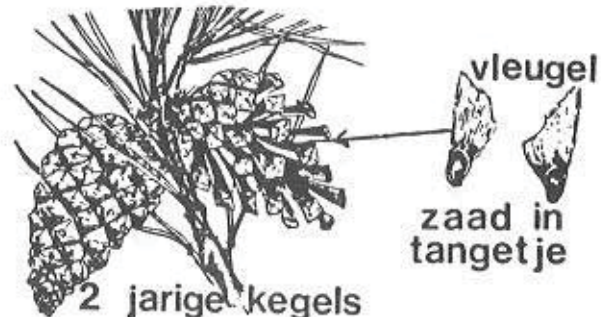
Deze planten worden niet zo ver met de wind meegevoerd. Blijf staan bij een berk. Tik even met je vinger tegen een stamperkatje. Tel eens hoeveel zaadjes er naar beneden dwarrelen. Zo een gevleugeld zaadje bekijk je het beste met een loep. Het vleugeltje aan elke zijde van het zaadje zal dienst bewijzen als de zaadjes door de wind verspreid worden.

GEVLEUGELDE
ZAADJES

4. ZOEK EEN DENAPPEL.

Peuter de kegel open. Achter elke schub van de kegel zitten twee gevleugelde zaden. Zie je het zaadje, het vleugeltje ? Laat het gevleugelde zaadje los en het komt zoals een parachute op de grond terecht.

2 jarige kegels

5. DE VRUCHT VAN DE ESDOORN IS PRECIES EEN VLIEGEN-

DE INSEKT . Je ziet aan de vrucht 2 zaden en 2 vleugels. Laat eens een vruchtje van de boom loskomen. Het valt als een snel wentelend schroefje naar beneden. Met wat wind kunnen al die zaadjes huizenhoog opstijgen en honderden meters ver zwerven.

Eigen Uitgaven

- *** DE HOGE VENEN , door Rik Schuiten
Ontstaan en uitzicht, fauna en flora van ons grootste natuurgebied.
Beschrijving van de mooiste plekjes en 7 uitgestippelde wandelingen. (50fr)
- *** GEOLOGIE VAN BELGIE EN LIMBURG, door Frans Keijers
Geologie op een boeiende en begrijpelijke manier geschreven. Onmisbaar voor elke natuurgids. (50 fr)
- *** ZEELAND, door Theo Dreesen
Wordingsgeschiedenis van het Zeeuwse landschap, geboetseerd door mens, water en wind, met beschrijving v/d interessantste excursiepunten. (50 fr)
- *** HOE DOEN WE HET ? door Liliane Dedroog
Een beknopte geïllustreerde handleiding voor het determineren van planten.
Een onmisbaar hulpje bij het gebruik van een flora. (30 fr)
- *** MET KAART EN KOMPAS, door Theo Dreesen
Beknopte handleiding voor het werken met kaart en kompas. (20 fr)

Alle uitgaven kunnen besteld worden bij Theo Dreesen, Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren Tel 011-864354. Men betaalt na levering.

Kruisende Coorden

Oplossing septembernr 3/89

1	H	E	R	F	S	T		M	U	G
2	E	G	E	L		R	H	U	S	
3	I	G		I	V	O	O	R		S
4	K	E	L	K		S	P	E	L	T
5	N		E		E		S	N	O	R
6	E	V	E	R	S		T	E	R	I
7	U		U	O		P	O		K	K
8	T	O	W	E	R		E	T		
9	E	B		D	O	O	L	H	O	F
10	R	I	B	E	S			E	S	P

Opgave decembernummer 4/89

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

Horizontaal

1. Winterse vogel.
2. Komvormige duinvallei - poedelhondje.
3. Wilde ezel - treintrekker.
4. Lipbloemige (latijn).
5. Groep tamme dieren - halfnatuurlijk landschap - meisjesnaam.
6. Engels gewicht (afk.) - deel van Nederland.
7. Van een neus voorzien (lijk een mol) - en andere.
8. Oude lengtemaat - laten afgrazen.
9. Aardig, bevallig - slip aan bladvoet.
10. Kippeziekte - deel van een bloem.

Vertikaal

1. Soort vogels (geelborstjes).
2. Eerste 3 letters van een loopvogel - vrouwtjesezel.
3. Dorp bij Oudenaarde - praatvogel (-B).
4. Soort van windas.
5. Gemeente in Noord-Brabant (NL) met veel langgevelhoeven.
6. Ondergronds deel van een plant.
7. Pers. vnw. - hooizolder met losse planken.
8. Deel van een kachel - zandheuvel.
9. Afkorting van sinjo - Franse ezel - in orde
10. Geologisch tijdperk.